

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

שער
שלישי

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

•

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

וצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

בא

(חלק כו שיחה א)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

מחזור הראשון של לימוד הלקוטי שיחות
שבוע פרשת בא, כט טבת'ו' שבט, ה'תשפ"ו (א)

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2026
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

בא

קידוש החודש כ„מצוה ראשונה“.
ולדוגמא, הרמב"ם⁷ כתב: „מצוה
ראשונה“⁸ ממצות עשה לידע⁹

(6) להעיר מהוריות ח, יב: איזו היא מצוה
שהיא נאמרה בתחלה הוי אומר זו עבודת כוכבים
(ומקשה „והאמר מר עשר מצות נצטוו ישראל
במרה“ ואינו מקשה מהמצות שבפרשתנו ושהיא
לפני¹⁰). ובצפ"נ להוריות שם: ועי' בספרי פ' שלח
דר"ל במה שנצטווה אדה"ר. ולהעיר מרמב"ם
רפ"ט מהל' מלכים על ששה דברים נצטווה
אדה"ר על ע"ז כו' ובמצרים נצטווה עמרם במצות
יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על
ידו. ואינו מפרט מצות קדה"ח.

(7) ובוזהר (ח"ג רנז, ב) פקודא קדמאה אנכי.
ויבזח"ב (רע"מ – כה, א) ולקחתם... וידעתם כי
אני ה' אלקיכם וגו' פקודא דא קדמאה דכל
פקודין ראשיתא קדמאה דכל פקודין למנדע לי'
להקב"ה בכלל. ושם ע"ב: רוא דפקודא קדמאה
למנדע לי' בכלל בגין דכתיב אנכי כו'. וראה
תקו"ז ת"ל (עד, ב).

– וראה „הרעיא מהימנא סהמ"צ“ (להר"ר
מרגלית) בריש הוצאתו דס' הזהר (ירושלים
תש"ד ועוד) ע"י ש. וראה בארוכה לקמן ע' 116.
(8) כ"ה לשון הרמב"ם במנין המצות בריש
ספר היד* (משא"כ בשאר המצות שלא פי'
„המצוה השנני“ וכו') – ובפסטות כי אז ה' צ"ל
כן עד סופן). ולכאורה כוונתו להדגיש לא רק
המנין – שהיא מצוה הא', אלא גם חשיבותה
(ומרמז בזה ע"ד לשונו בריש ספר היד כדלקמן).
ועד"ז כתב בריש מצות לית דמנין המצות שלו.
וראה שיחת י"ג ניסן תשמ"ה.

(9) וכ"כ בריש ספר היד „לידע שיש שם מצוי

א. המצוה „לקדש חדשים ולחשב
שנים וחדשים בבית דין בלבד“¹¹ נלמדת
מן הכתוב² „החודש הזה לכם ראש
חדשים ראשון הוא לכם לחדשי
השנה“.

ובמקום אחר (לעיל)³ כתב רש"י
בפירושו – בנוגע למצוה זו – „לא היה
צריך להתחיל את התורה אלא
מהחודש הזה לכם שהיא מצוה
ראשונה“⁴ שנצטוו בה ישראל⁵ (ושם
ביאר „מה טעם פתח בבראשית“).

והנה, מוני המצוות – הרמב"ם
וכו"ב – במנותם את מנין המצוות
כסדרן, לא הביאו (ובדוקא) את מצות

(1) לשון הרמב"ם במנין המצות בריש ספר
היד מ"ע קנג. ועד"ז בסהמ"צ לפנינו מ"ע הנ"ל
„לקדש חדשים (ס"א ולחשוב חדשים) ושנים וזו
היא מצות קידוש החודש כו"י. וכ"ה בהוצאת
הרב העליר דספהמ"צ (וכגירסת ס"א). אבל
בהוצאת קאפח: שצונו יתעלה בחשבון חדשים
ושנים וזו היא כו'. ובחינוך ריש מצוה ד „לקדש
חדשים ולעבר שנים ולקבוע מועדי השנה ע"פ
אותו קידוש“. וראה לקמן בפנים ס"ה ואילך.

(2) פרשתנו יב, ב.
(3) בראשית א, א. וראה תנחומא באבער
בראשית יא. יל"ש עה"פ החודש (רמז קפז).
גירסת מדרש לקח טוב ר"פ בראשית.
(4) ראה גם פרש"י פרשתנו יב, א „מצוה
ראשונה“.

במדרש הנ"ל ליתא „שהיא מצוה ראשונה
כו"י, אבל משמע שזוהי כוונת מדרשים הנ"ל,
ורש"י הוסיפה, מפרטה לתוספת ביאור.

(5) „משא"כ מילה וגדה"נ... שלא היו ציווין
אלא ליחיד אינן נחשבות מכלל מצותי כל זמן
שלא נצטוו בהם כל ישראל כו"י (רא"ם בפרש"י
בראשית שם).

(* ראה רמב"ם ס' המדע (ירושלים תשכ"ד) שגם
בכמה דפוסים וכת"י מתחיל „מצוה ראשונה“, אף
שלפנ"ז נסמך „א“ (כמו לפני שאר המצוות),
כבדפוסים שלפנינו. אלא שברמב"ם דפוס רומא ר"מ
(ועוד דפוסים שהובאו שם) ליתא הסימון „א“ לפני.
ושם הובאו נוסחאות שבמצוה הא' הוא כשאר
המצות שמתחיל: „א' לידע – וליתא „מצוה ראשונה

שיש שם אלוה שנאמר¹⁰ אנכי ה' אלקיך".

והטעם לכך מובן בפשטות: ידיעת וקיום כל המצוות אין להם מקום אלא לאחר^{10*} הידיעה¹¹ "שיש שם אלוה"¹², וכלשונו בריש ההלכות¹³, שידיעה זו היא "יסוד היסודות ועמוד החכמות".

ומה שכתב רש"י "ראשונה", כוונתו בפשטות – לענין מקום כתיבתה בתורה¹⁴.

אולם, כיון שכל הענינים שבתורה הם בדיק, י"ל, שאע"פ שביחס לאדם (הגברא) הנה "מצוה ראשונה" . . לידע שיש שם אלוה" – ובשון רז"ל¹⁵: תחילה צריך ש"יקבל עליו עול מלכות שמים"¹⁶ ורק לאחר מכן "יקבל עליו עול מצות" –

ראשון". ובסמ"צ לפנינו מ"ע א' – "בהאמנת . . שנאמין כו", אבל בהוצאת קאפח, גם שם: בידעת . . שנדע כו' (וראה גם בהנסמן בהוצאת העליר שם). וראה לקו"ש ח"א ע' 339 בהערה. ואכ"מ. (10) יתרו כ, ב.

(10*) להעיר מתניא קו"א ד"ה הנה (קסב, א) "מצות האהבה . . הנמנית ראשונה בתרי"ג מצות כמ"ש הרמב"ם ז"ל שהיא מיסודי התורה כו".

(11) ולהעיר שזהו גם דיבור הראשון דעשרת הדברות – מצוה ראשונה שבזמן מ"ת. וראה פירוש המשניות להרמב"ם ספ"ז דחולין.

(12) ראה ספה"מ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות בתחלתה.

(13) ריש הלכות יסוה"ת.

(14) ולהעיר שלדעת הזהר (רע"מ) ח"ב (שבהערה 7) "וידעתם כי אני ה' (שבר"פ וארא) . . פקודא דקדמאה".

(15) ברכות רפ"ב בנוגע לק"ש. וראה עד"ז מכילתא יתרו (כ, ג) – בשייכות לעשה"ד.

(16) ולהעיר מספר המצות להרמב"ם מ"ע ב.

ממצות עשה" (ועד"ז הם השינויים ברמב"ם בריש מל"ת שבמנין המצוות).

מכל מקום, מצד התורה (ומצד ה"חפצא") ה"מצוה ראשונה" (שבה לכאורה "היה צריך להתחיל את התורה"¹⁷) היא "החודש הזה לכם", לפי שיש במצוה זו תוכן עיקרי ויסודי בכללות התורה והמצוות.

ויש לומר שתוכן זה הוא בכמה ענינים: (א) מצוה זו מורה ומלמדת את אופן נתינת התורה; (ב) מצוה זו מביעה בגלוי את כח התורה והמצוות; (ג) מצוה זו מבטאת בהדגשה את המטרה והתכלית של מצוות התורה, כדלקמן.

ב. האבן-עזרא בפרשתנו¹⁸ העיר על כך ש"משה לא פירש לנו בתורה איך נקבע השנים והחדשים ואם לא נמצא אביב מה נעשה ויש לתמוה מזה תימא גדולה איך פירש דיני כל נגעי המצורע שהוא באדם אחד ולא יעמוד בכל זמן והניח דבר המועדים שכל ישראל חייבים לשמרה בכל זמן ויש כרת על אכילת חמץ בפסח ועל אכילת יום הכפורים", וכתב על זה "וזה לאות כי סמך על קריאת בית דין בכל דור ודור"¹⁹.

כלומר, במצות קידוש החודש יש אות, הוכחה ברורה וגלויה, לכך

(17) וגם להמסקנא שהתחלת התורה היא מבראשית הרי בסדר "תורה" – (הורא, מצוות) היא (כנ"ל) "מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (ראה לעיל הערה 5).

(18) יב, ב בפי' הארוך. וראה גם בפי' הקצר. (19) והאריך בזה בהקדמתו לפי' עה"ת ב"הדרך הב", ומסיים "וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבע"פ, שהיא שמחה ללב ולעצם מרפא, כי אין הפרש בין שתי התורות, ומידי אבותינו שתייהן לנו מסורות כו", ועד"ז הוא בס' העבור שלו ב"סוד העבור".

רש"י שם) – מכל מקום, כיון שהתחלה „בראשית ברא" באה במקום (מה שהיה צריך להיות) ההתחלה – „החודש הזה לכם" („לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם"), מסתבר לומר שגם לפי המסקנא יש שייכות ביניהן.

ועל-פי הנ"ל הדבר מובן: על „בראשית ברא אלקים" פירש רש"י²⁴ „בשביל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשביל ישראל שנקראו ראשית תבואתו"; ומאחר שכל הבריאה היא בשביל התורה ובשביל ישראל, מובן שכאשר בית-דין פוסקים על-פי התורה שהחודש מעובר – הדבר פועל שכן יהיה במציאות העולם, שהרי כל הבריאה נבראה בשביל התורה וישראל.

ד. אמנם, הסבר זה אינו מספיק, שהרי זה שכאשר בית-דין מעברים את החודש „בתוליה חוזרין" אינו ענין במצוה עצמה, ואף לא בלבנה, אלא תוצאה המתרחשת בדבר צדדי לגמרי! ואילו מהלשון „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" משמע שענין „ראשונה" כאן הוא ביחס ל„מצוה", ומזה – שתוכן ומטרת המצוה קיים בכך בהדגשה.

ה. ויש לומר הביאור בזה²⁵:

עיקר ענינן של מצוות התורה הוא לפעול קדושה בעולם. וזוהי הנקודה בכל מצוות התורה: אדם נוטל חפצא מן העולם ועושה אותו לחפצא של

שהתורה בפירושה ניתנה²⁰, היינו, שהתורה שבעל-פה, שנתגלתה על-ידי החכמים בכל הדורות, והתורה שבכתב – חד הן.

ובפרט שקיומן של מצוות רבות מאד בתורה, השייכות לזמני השנה – תלוי דוקא בקביעות החדשים וכו' כפי שנקבעו על-ידי חכמים בתורה שבעל-פה²¹.

ג. על-דרך-זה, מצות קדוש החודש מבטאת ומגלה גם את שלטון וממשלת התורה על מציאות העולם – וכמאמר רז"ל²² הידוע על הפסוק²³ „אקרא לאלקים עליון לא-ל גומר עלי" – „בת שלש שנים ויום אחד ונמלכין בית דין לעוברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין".

ולפיכך מצות קדוש החודש היא „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (עד ש„לא היה צריך להתחיל . . אלא כו", כנ"ל) – שכן היא המקור ליסוד בנתינת התורה – האמונה באמיתיות התורה שבעל-פה, וכן האמונה בתוקף התורה והמצוות בכלל, בכח שבהן לשנות את טבע ומציאות העולם.

ועפ"ז יומתק ענין נוסף:

אף שנתבאר בפירוש שהטעם ש„פתח בבראשית" הוא „משום כח מעשיו הגיד לעמו כו" (כהמשך דברי

(20) ראה רמב"ם בריש הקדמתו לספר היד.

(21) ראה בארוכה אברבנאל כאן ד"ה והלימוד הג' ואילך. וראה צ"ח בפתיחה למס' ברכות בסופה בפ"י הסימן „זמן נקט".

(22) ירושלמי כתובות פ"א ה"ב. וש"נ. והובא להלכה בש"ך (ושר"ע אדה"ז) יו"ד סקפ"ט סק"ג (סקכ"ג).

(23) תהלים נז, ג.

(24) עה"פ שם בד"ה הב'.

(25) ע"ד החסידות ראה לקו"ש חט"ז ס"ע 481

ואילך. חכ"א ע' 65 ואילך. ועוד.

מצוה, עד שהוא נעשה לענין של קדושה²⁶.

וזהו גם התוכן של קדוש החודש – פעולה וחידוש של בית-דין, המקדשים²⁷ (חפצא ד)יום מסוים בתור ראש חודש, יום שאינו יום המעשה²⁸ (ומקריבין בו קרבן מיוחד²⁸ וכו') – עד אשר „והיה מדי חודש בחדשו (נעשה כמו) ומדי שבת בשבתו יבוא גו'²⁹.

ובלשון הרמב"ם³⁰ „שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חודש הוא שיהיה ראש חודש“, „שאין הראיה קובעת אלא בית דין שאמרו מקודש הם שקובעין“³¹.

(והדבר קשור גם לקדושת המועדות, לפי ש„יסוד מצות קדוש

(26) וראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 212 ואילך. ובכ"מ.

(27) ראה שמו"ר עה"פ כאן (פט"ו, כד).

(28*) יחזקאל מו, א.

(28) ראה פרש"י תגיגה יז, ב ד"ה וקדש חדש – „למוספין“ (ובא ביחד עם „מנה ימים) וקדש עצרת“, ובפרש"י „בקרנותיו“. ובלבוש או"ח (ר"ס תיז) „יום שיש בו קדושה הוא יותר משאר ימי החול כיון שמביאין בו קרבנות מוספין כמו ביו"ט“.

(29) ישעי' טו, כג. וגם עתה עד"ז (זח"ג ע, ב. ובכ"מ – כנסמן במ"מ לזהר – ניצוצי זוהר ועוד).

וראה שו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' עט. הובא להלכה במג"א או"ח סתי"ז סק"ב): וכשם שאין תחנה ברגלים כך אין תחנה ברח"י. הנהגין להתענות ערב רח"ג מרבית בכבוד הלילה ויום המחרת, שהרי הקישו הנביאים רח"ל לשבת בכמה מעלות טובות גבי שער החצר הפנימית ויבא כל בשר להשתחוות, והתורה הקישתהו למועדי השמחה לתקוע בחצוצרות על הקרבן, ותנן (רה"כ, א) ראש ב"ד אומר מקודש. . קבעו לו חתימה שוה לרגלים כו'.

(30) הל' קדה"ח פ"א ה"ה.

(31) שם פ"ב סה"ח.

החודש כדי שיעשו ישראל מועדי השנה במועדם³², ומטעם זה אומרים ביום טוב „מקדש ישראל והזמנים“ כי „ישראל דקדשינהו לזמנים“³³.

ויש לומר שזהו הטעם להיותה „מצוה ראשונה“ – נוסף על זה שהנקודה הכללית שבכל מצוות התורה היא לפעול בחפצא שיהיה לחפצא של מצוה, ונקודה זו קיימת בגלוי במצות קדוש החודש כנ"ל,

הנה עוד זאת – מצוה זו (בפנימיות הענינים) היא „ראשונה“ גם בענינה ומדריגתה: אע"פ שגדר העולם הוא שני הדברים, הן הזמן והן המקום³⁴, וזמן ומקום קשורים ותלויים זה בזה³⁵, הנה בסדר הקדימה באה מציאות הזמן לפני מציאות המקום³⁶, כי כל התהוות, כולל גם התהוות „מקום“, הרי היא שינוי (בהווה) המצב שהיה (בעבר) קודם ההתהוות³⁷, ונמצא שלפני כל התהוות (גם לפני התהוות המקום) היתה כבר מציאות של דבר אשר השתנה לאחר מכן – וזהו (תוכן ענין) הזמן.

כלומר, המציאות הראשונה ב„עולם“ (שממנה מתחילה מציאות כל הנמצאים) היא – זמן.

וכן מובן גם בפשטות לגבי האדם,

(32) חינוך שבהערה 1. וראה רמב"ם שם פ"א ה"ז ספ"ב ועוד.

(33) ברכות מט, א.

(34) שער היחוד והאמונה פ"ז (פב, א).

(35) לקו"ת ברכה צח, א.

(36) בהבא לקמן ראה גם לקו"ש ח"כ ע' 333. וש"נ.

(37) ראה גם המשך תער"ב ח"א ע' שלט: דכל מה שנתהווה ה"ז בבחי' זמן דלבד זאת שנתהווה מן ההעדר להיו" הרי ה' זמן שלא היו ונתהווה ונתחדשו.

(ג) לשיטת הרמב"ם⁴¹, "הלכה למשה מסיני הוא שבזמן שיש סנהדרין קובעין על פי הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין קובעין על פי החשבון הזה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראיה", ולכאורה, לפי זה גם הקביעות על-פי החשבון נכללת במצות קדוש החודש⁴². והרי באופן זה אין מקדשין, כנ"ל, ד"אין מקדשין אלא על הראיה".

ז. ויובן בהקדים הטעם לכך שנקט הרמב"ם, במנותו מצוה זו במנין המצוות, בלשון "לְקַדֵּשׁ חֳדָשִׁים ולחשב שנים וחדשים" (כנ"ל), ואילו בהלכות גופא כתב בתחילת הלכות קדוש החודש: "מצות עשה אחת והיא לחשב ולידע ולקבוע באי זה⁴³ יום תחלת כל חדש מחדשי השנה", ועל-דרך-זה בפנים ההלכות⁴⁴ – "מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה", ולא הזכיר כאן שתוכן המצוה הוא "לְקַדֵּשׁ החודש".

בפשטות, הטעם לשינוי זה הוא משום שגם קביעת החדשים ועיבור השנים על-פי החשבון נכללים (לשיטת הרמב"ם) במצות קדוש החודש (ולא רק קביעות וקדוש על-פי הראיה בזמן שיש סנהדרין), וכנ"ל.

אבל עדיין דרושה הסברה: למה הזכיר הרמב"ם רק ענין זה בכלל המצות-עשה ("לחשב ולידע ולקבוע

שתחילה קיים אצלו זמן, יום מסוים, ולאחרי זה יש מקום לפעולותיו על יום זה ועל חפצי העולם ביום זה.

ולפיכך קדוש החודש היא "מצוה ראשונה", שכן תחילה פועלים בית-דין קדושה בזמן, שהוא התחלת המציאות, ולאחרי זה בא מעשה האדם, הפועל על חפצי העולם, שהם ענין של "מקום".

ו. אמנם, לכאורה אין זה מספיק:

(א) לא בכל פעם היו בית-דין מקדשים את יום ראש חודש באמירת מקודש (אפילו בזמן שהיו מקדשים על-פי הראיה), שהרי "אין מקדשין אלא חודש שנראה בזמנו"³⁸ – כאשר ראש חודש הוא ביום ל', כי "אין מקדשין אלא על הראיה"³⁹.

(ב) במצות "החודש הזה לכם" נכלל (לדעת הרמב"ם⁴⁰) גם "ולחשב שנים וחדשים בבית דין", ודבר זה נקרא בלשון "עיבור שנים", ולא "קדוש שנים".

(38) רמב"ם שם פ"ב ה"ח וכדעת ראב"צ סנהדרין י"ד, ב (וש"נ).

(39) רמב"ם שם פ"ח ה"ח. וראה מנ"ח מצוה ד בתחלתה ד"ה והנה מצוה זו, דענין זה הוא לכו"ע – כי מה שמצוה לקדש "על הראיה", הוא ענין בפ"ע מזה שהב"ד אין מקדשים (אומרים מקודש) אלא חודש שנראה בזמנו.

(40) וכמ"ש במנין המצות שלו (נסמן בהערה 1). משא"כ לדעת הרמב"ן (בהשגותיו שם שורש א) שעיבור שנים הוא מצוה בפ"ע ולמדין משמור את חודש האביב (כדעת הבה"ג. וכ"ה לדעת הסמ"ג מ"ע מו, מז) – הובאו בחינוך שם. וראה בארוכה ביאור הרי"ף פערלא לטהמ"צ לרס"ג מ"ע נו בתחלתה. וראה שם ד"ה ולכן (רלו, א"ב) שתמה בזה שלא הזכיר הרמב"ם בהל' קדה"ח העשה בעיבור שנים.

(41) הל' קדה"ח פ"ה, ה"ב.

(42) וראה גם מ"ש בסהמ"צ שבהערה 1.

(43) כ"ה בדפוסים שלפנינו, וכן במנין המצות "על סדר הלכות" בריש ספר היד (אבל בס' המדע – ירושלים, תשכ"ד – שם, באיזה"ה בתיבה אחת).

(44) פ"א ה"ז.

באי זה יום תחלת כל חדש", ולא כלל במצוה זו גם את ענין קדוש החדש, (לקבוע ו) לקדש על-פי הראיה?

ח. ויש לומר הביאור בזה:

כל הבריאה הרי היא בשביל התורה ובשביל ישראל. והכוונה בכך היא לכל עניני הבריאה, השמים והארץ וכל צבאיהם, ואין הדבר כן רק בנוגע להתהוותם בכלל, אלא זהו ענין תמיד.

תוכן עבודתו של יהודי הוא לגלות ולהביא לידי פועל את התכלית "בשביל התורה .. ובשביל ישראל" בבריאה. וכאשר יהודי מקיים מצוה בחפץ בעולם, הוא ממלא ומשלים בכך את מטרת הבריאה – "בשביל" – של דבר מסוים זה⁴⁵ (שהיא: "בשביל התורה ובשביל ישראל"), וממילא הדבר נעשה חפץ של מצוה וכו'.

ולדוגמא: כאשר יהודי עושה מעור הבהמה קלף עבור ספר תורה, תפילין ומזוזות, עי"ז מתמלאת ונשלמת מטרת (בריאת) עור הבהמה – מקלף זה נעשה חפצא דתורה, ובגלוי.

ומאחר שגם הזמן הוא נברא⁴⁶, מובן, שכן הוא גם בנוגע למציאות הזמן, שהיא "בשביל התורה .. ובשביל ישראל". וזהו תוכן מצות קדוש החודש: עי"ז שישאל מקדשים חדשים – ראש חודש ומועדים – הם מגלים שמציאות הזמן לאמיתתה היא בשביל התורה ובשביל ישראל. וכמו שפירש

(45) ראה לקו"ש ח"ט ע' 193 ואילך – דוגמא (ונפק"מ) בהלכה.

(46) כתורת הה"מ – הובא בסידור שער הק"ש (עה, סע"ד ואילך). וראה לקו"ש ח"ט ע' 59 ואילך. וש"נ.

דוד המלך⁴⁷: "עשה ירח (לשם מה –) למועדים".

וכשם שבנוגע לכל עניני הבריאה הכוונה אינה רק מילוי מטרת בריאתו של חפץ מסוים זה, אלא הכוונה היא שהדבר יפעל (או יוסיף) בכל הבריאה⁴⁸ ובכל פרטיה, וזאת עי"ז שכל דבר בבריאה "מסייע" ומביא הוספה ליהודי בעבודתו⁴⁹ – ובזה יש חלוקה לכמה דרגות⁵⁰: מכשירי מצוה, מכשיר למכשיר וכיוצא בזה,

על-דרך-זה (ואף יותר מזה⁵¹) הוא בנוגע לזמן, שהשלמת מטרת הבריאה של חדשי השנה אינה רק בקביעת

(47) תהלים קד, יט. וראה שמו"ר עה"פ כאן (פט"ו, כב) בסופו: לכך ברא הלבנה בשביל מועדות שיהיו ישראל כו' .. עמד דוד ופירש כו'. וראה בר"ר פ"ו.

(48) להעיר מפס"ד הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג ה"ד) ד, צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כולה כו' עשה מצוה אחת כו' הכריע כו' ואת כל העולם כולו.

(49) וראה בארוכה בהקדמת הרמב"ם לפיה"מ (ד"ה אחר כן ראה להסתפק) שמבאר בארוכה איך "שכל הנמצאים שתחת גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו", וממשיך לבאר, שכל מין המדבר גופא נברא בשביל החכם השלם שיוכל לעסוק בחכמה האלקית ובמעשה הטוב. עיי"ש בפרטיות החילוקים באופן השימוש בכל דבר בשביל החכם (בפרט, והאדם בכלל).

(50) ראה שבת (קל, א): כורתין עצים לעשות פחמין לעשות ברזל (לאיומל של מילה – פרש"י שם).

(51) שמצ"ע (בריאתו באופן) שהוא המשך אחד, ועד שבכמה עניני תורה הוא נקודה אחת (ראה צפע"נ מהד"ת כח, ב. מד, ב. שו"ת צפע"נ (דווינסק) ח"ב סל"ב. מפענח צפונות פ"ג). ועפ"ז יומתק הא דהתורה לא תהי' מוחלפת" (ראה רמב"ם רפ"ט מהל' יסוה"ת. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיה"מ סנה' הקדמה לפ' חלק היסוד התשיעי).

ראש החודש, הנעשים גם לצורך המועדות⁵⁵, באופן שהזמן שבינתיים הוא מעין הכשר בלבד לקדושת הזמן של המועדות (שהרי על־מנת שיגיע זמן ראש חודש ומועדי השנה יש צורך במציאות (ובידיעת) כל משך הזמן שבחודש (וכו') – הנה יתר על כן: עצם החשבון – שבית־דין „יחשבו וידעו אם יראה הירח“⁵⁶, דבר הנוגע לכל המשך מהלך הלבנה בכל החודש – הוא חלק מן המצות־עשה גופא. המצות־עשה אינה רק קידוש היום דראש חודש, אלא „יחשבו וידעו“^{56*},

כך שבכל משך הזמן גופא ניכרת בגלוי התכלית „בשביל התורה .. ובשביל ישראל“⁵⁷.

ט. ויש לומר ש(גם) מטעם זה מצות קדוש החודש היא „מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל“:

התכלית „בשביל התורה“ ו„בשביל ישראל“ שבעניני הבריאה בכלל אינה קיימת באופן ישר ובגלוי בכל הבריאה כולה; יש חפצים הנעשים בעצמם קדושה או מצוה, או תשמישי קדושה ותשמישי מצוה, או למטה מזה, שבהם

וקדוש ראש חודש או מועדי השנה⁵², דהיינו ימים מסוימים בחודש, אלא כאשר ניכרת ומורגשת בכל מַשַׁךְ הזמן (גם לאחר ראש חודש כו') התכלית „בשביל התורה“ ו„בשביל ישראל“, וזאת עי"ז שבית־דין מקיימים את ה„מצות עשה .. לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה“, כאשר לשם כך זקוקים בית־דין לחשב ולדעת את פרטי החשבונות של מהלך הלבנה כו' (ו„יודעין מקומות הכוכבים ומהלכם כו“⁵³).

כלומר: בנוסף לפעולה על זמן חדשי השנה על־ידי קביעות וקדוש⁵⁴

(52 מועדי ה' צריכין קידוש ב"ד (ב"ב קכא, נדרים עח, ריש ע"ב). וראה רשב"ם ב"ב „שהיו מקדשים את החודש ע"פ הראי' ומתוך כך מתקדש מועד בזמנו כו' אבל המועדים עצמן לא היו מקדשים כ"א החדשים .. וזהו תיקון המועדות וקדושתן“ (וראה רשב"ם שם ד"ה שבת בראשית). ועד"ז מובן בפ"י הרא"ש ור"ן נדרים שם. אבל ברשב"א בשם הר"ח (הובא בשטמ"ק ב"ב שם) „שמעינן מינה שהמועדים צריכים קידוש בית דין לקבעם ולומר המועד ביום זה המקודש“. וראה לשון הרמב"ם שם ספ"ה „זה שאנו מחשבים בזה"ו כו' ואומרים שר"ח יום פלוני וי"ט ביום פלוני כו' וקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהי' ר"ח או יום טוב“. אבל בזה אין המדובר בקידוש (ע"פ ראי') רק בקביעות ע"פ חשבון. ובסהמ"צ שם: מפני שב"ד הגדול שבאי כבר קבעוהו זה היום ר"ח או יו"ט ומפני אמרם שזה היום ר"ח או יו"ט יהי' ר"ח או יום טוב בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראי' כמו שבא בפירוש אלה מועדי ה' .. כלומר שיאמרו הם שהם מועדות. וראה לשון הרמב"ם שם ה"ז. ואכ"מ. וראה לקמ' הערה 54.

(53 רמב"ם שם פ"א ה"ו).

(54 דהרי פשוט דגם על זה"ז אומרים קדושת מועדות מסורה לב"ד (ל' המכילתא תשא לא, טו) וישראל דקדשינהו לזמנים (ברכות מט, א). וראה השגות הרמב"ן לסהמ"צ שם בסופו.

(55 ראה רשב"ם ב"ב שם.

(56 ל' הרמב"ם שם ה"ז. וראה מנ"ח שם בתחלתו דלדעת הרמב"ם גם החשבון צ"ל בא"י דוקא.

(56* ולהעיר מחגיגה שם: אמרה תורה מנה ימים וקדש חודש מנה ימים וקדש עצרת (דא תקש זל"ז). וראה תוד"ה אמרה שם.

(57 להעיר על יתירה מזו מסה"מ קונטרסים (ח"א רכו, ב) שע"י המשלים כו' מדברים גשמיים „מברר ומזכך הנה"א את חלקו בעולם והיינו הדברים הגשמי אשר ע"י משיג אלקות ה"ה רואה בהם ענין האלקי והיינו מה שרואה פרטי הנמשל בהמשל ואיך שהם דבר אחד ממש כו'„ עיי"ש בארוכה.

הם חדשי הלבנה", היינו שאין כל אחד מהחדשים חלק אחד מ"ב משנת החמה, אלא הם חדשי הלבנה, שאורכם עשרים ותשעה ימים ומחצה (לערך); ובהמשך לזה מוסיף שאעפ"כ, כיון שחג הפסח מוכרח לחול בחודש האביב, ותקופות השנה נקבעות על-ידי (מהלך) החמה, ושנת החמה ארוכה משנת הלבנה באחד עשר ימים (לערך) – יש לחשב את השנים לפי מהלך החמה, ולכן בכל שתים או שלוש שנים קובעים בית-דין שנה מעוברת (בהמשך דברי הרמב"ם בהלכה שלאחרי זה⁶⁴). וכמו שפירש הרמב"ם בפרקים הבאים, אשר "הדברים שהן העיקר שמעברין בשבילן – כדי שיהיו השנים שני החמה"⁶⁵.

אלא שמפשוט לשון הרמב"ם משמע שעיקור זה אינו רק לצורך המועדות, על-מנת שפסח יחול בזמן האביב (ובפרט שהרמב"ם לא הזכיר זאת כלל בהלכה זו, אלא רק הביא את (חלק) הפסוק "שמור את חודש האביב"), כי אם זהו דין בשנה בכלל, שיהיו השנים שני חמה⁶⁶, ורק שהדבר נלמד מ"שמור את חודש האביב"⁶⁷.

וצריך להבין:

אע"פ שהמחזור, כללות משך י"ט השנים, מתאים לשני החמה, מצד ההוספה של חודש העיבור [כך שלעת סוף המחזור (י"ט שנה) משתוות שנות הלבנה לשנות החמה, ואזי, "לא ישאר

מקיים אדם מישראל "כל מעשיך יהיו לשם שמים"⁵⁸ או "בכל דרכיך דעהו"⁵⁹; ויש דברים שהם רק מכשיר או מכשיר דמכשיר, ואף פחות מזה, עד שבאופן ישר ובאופן גלוי אין כל קשר ביניהם ליהודי ולתורה, ואין זאת אלא שעל-ידי פעולה בפרט אחד ממין זה נעשית עליה בכל המין,

[ועל-דרך ביאור רבינו הזקן בתניא⁶⁰ בנוגע לקרבנות, שעל-ידי הקרבת בהמה אחת "היה כל החי עולה לה". . . וכל הצומח על ידי עשרון סולת אחד כלול בשמן כו", ועל-דרך-זה (ואף יותר מכך) בצדקה, אשר "החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות מכון לשבתו יתברך"].

אולם בנוגע למציאות ה"זמן" הנ"ל, הנה קיום מצות קדוש החודש הוא על-ידי תפקידם של הבית-דין "לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חודש מחדשי השנה" – היינו שהמציאה והפעולה של ישראל (בית-דין) היא בכל זמן⁶¹ החודש באופן ישר.

י. עפ"ז יש לבאר את דיוק לשון הרמב"ם בריש הלכות קדוש החודש: "והשנים שאנו מחשבים הם שני החמה שנאמר⁶² שמור את חודש האביב".

הפירוש הפשוט בזה הוא⁶³: בתחלת ההלכה כתב הרמב"ם ש"חדשי השנה

(58) אבות פ"ב מ"ב.

(59) משלי ג, ו.

(60) פל"ד.

(61) עפ"ז יש לומר הכוונה ב"ישראל דקדשינהו לזמנים" במובן הרחב, לא רק ר"ח והימים טובים, אלא לכל המשך הזמן.

(62) ראה טז, א.

(63) ראה פירוש לרמב"ם שם.

(64) בה"ב שם.

(65) פ"ד סה"ד.

(66) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ס"ע 95 ואילך.

(67) ובסה"מ שם בסופו: ואמרו שמור את חודש האביב הורה כי שנתנו ראוי שנשמור בה פרקי השנה, ולכן תהי' שמשיית. ובהוצאת קאפח "ולפיכך יהיו שנות חמה".

בתורה התלויים בשנת החמה⁷² (שס"ה יום)⁷³ – ולדוגמא: הקטורת ש"היתה נעשית [מדי שנה וכך בכל השנים כולל] שס"ה מנה .. כנגד ימות החמה⁷⁴ – אע"פ שע"ז נוצר הכרח לפדות את השריים ולהורידם מקודש לחול⁷⁵ – ולשם כך נצטוונו להיות "מחשבין .. שני חמה" כפשוטו⁷⁶.

יב. על-פי כל הנ"ל יובן גם הקשר בין "פתח בבראשית .. כח מעשיו הגיד

ממנין ימי החמה בכל תשע עשרה שנה חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה חלקים"⁶⁸],

הרי בפועל, כל שנה בפני עצמה – מכל השנים – אינה שנת חמה, שס"ה ימים, אלא (שנים עשר חודשי לבנה –) שנ"ד יום⁶⁹, או (שלשה עשר חודשי לבנה –) שפ"ג יום⁶⁹.

יא. ועל-פי הנ"ל יש לומר:

מאחר שמצות קדוש החודש באה לגלות את מטרת בריאת הזמן, בשביל התורה ובשביל ישראל, וכנ"ל שע"ז נעשה הזמן "מציאות של תורה" – הרי מובנת הדגשת הרמב"ם, "והשנים שאנו מחשבין הם שני חמה", שכן הכוונה היא לפעול באמצעות מצוה זו בכל פרט במציאות הזמן; לא רק בחלק הזמן ד, "חודש" (התלוי בסיבוב הלבנה), אלא גם בזמן ד, "שנה" (התלוי בסיבוב החמה – שהרי אין ללבנה שנה כלל⁷⁰).

וממילא אין די בחישוב התקופות כו' לפי מהלך השמש רק (על-מנת לדעת מתי להוסיף את חודש העיבור) כדי שפסח וחודש ניסן יחולו בזמן האביבי⁷¹ (שהוא רק פרט ודין בחדשי השנה), אלא זמן השנה גופא, כולה, צריך להעשות מציאות של תורה מצד עצמו (וע"ז יגיע זמן החמה למטרת בריאתו), וזאת ע"ז שבית-דין מחשבים את שני החמה גופא.

ולכן מצינו כמה דינים ומצוות

(72) ע"פ הנ"ל יומתק מאמר רבי שמלאי (מכות כג, סע"ב) תרי"ג מצות .. שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה [וברמב"ם בהקדמתו לספר היד בסופה: מצות ל"ת שלש מאות וששים וחמש סימן להם מנין ימי שנת החמה. יתרה מזה בהקדמתו לסהמ"צ, "מצות ל"ת שס"ה מספר ימי השנה השמשית" (ואח"כ מוסיף, "וזה המספר נזכר .. בסוף גמרא מכות .. כנגד ימות החמה" היינו שזהו פ' מרז"ל זה)]. ולהעיר מרש"י (ריב"ן) מכות שם ד"ה שס"ה, "שבכל יום מזהירין עליו שלא לעבור". ובתנחומא תצא בו: ושס"ה מצות ל"ת כמנין ימות החמה ובכל יום ויום שהחמה זורחת עד שהיא שוקעת צווחת ואומרת לאדם גוזרני עליך .. אל תעבור בי כו' [הובא ג"כ בסהמ"צ לרמב"ם שם: ואמרו ג"כ על דרך הדרש .. מצות ל"ת מספר ימי השנה כלומר כל יום ויום אומר לו לאדם אל תעשה בי עבירה]. (73) נוסף על "הרואה חמה בתקופתה .. אומר ברוך עושה בראשית" (ברכות נט, רע"ב) אבל זה אינו בכל שנה אלא "כל כ"ח שנין" (ברכות שם. רמב"ם הל' ברכות פ"ה ה"ח).

(74) כריתות ו, סע"א. ירושלמי יומא פ"ד, ה"ה.

(75) שקלים פ"ד מ"ה. כריתות שם.

(76) וכן המוכר בית בבתי ערי חומה הרי זה גואל מיד וגואל כל שנים עשר חודש (משנה ערכין לא, א). ולדעת רבי (שם) "ליתן לו שנה ועיבורה", "בין בשנה פשוטה בין בשנה מעוברת נותנין לו שנת לבנה וימים שיתירם בשנת (שנת) חמה על שנת לבנה (דהיינו) אחד עשר יום שמהם אנו מעברים את השנה" (פרש"י שם) – אבל זהו בענין דרשות.

(68) רמב"ם שם פ"ו ה"י. וראה שם הי"א: נמצא כמחזור שהוא כזה .. והשנים שני החמה.

(69) ראה רמב"ם שם ה"ד החשבון בדיק.

(70) ראב"ע ע"ה פ"א.

(71) ראה רמב"ם שם פ"ד ה"א.

לעמו לתת להם נחלת גוים" ובין „החודש הזה לכם שהיא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל" (וכנ"ל ס"ג – שיש שייכות בין שני ענינים אלו):

ענין „כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים" – כיבוש ארץ ישראל – מרמז ומורה (גם) על⁷⁷ העבודה של „וכבשוה"⁷⁸, כיבוש (גשמיות) העולם, שבני ישראל „יכבשוה" ויהפכוהו לקדושה (על-דרך ארץ ישראל, ארץ הקודש), דהיינו, המשכת הקדושה במקום.

וזהו הקשר לתוכן ענין „החודש הזה לכם" – שהוא המשכת הקדושה בזמן: אע"פ ש„זמן" הוא חלק מהבריאה, ובאופן שלא ניתן להאריכו או לקצרו, והוא חל בגדריו – עבר הווה ועתיד – על הכל בשווה, הנה ישראל עושים אותו למציאות (חפצא) של תורה ומצוות; ולא רק את „חדשי הלבנה", שעליהם נאמר „ישראל מונין ללבנה"⁷⁹ (להיותם דומים ללבנה) והם השייכים ישירות למועדים, אלא גם את „שני החמה" השייכות לכאורה לאומות העולם, המונים לחמה⁸⁰ – אף אותן מהפכים ישראל, כך ש„השנים שאנו מחשבים הם שני חמה"; אף מציאות זו נעשית זמן יהודי, שנה יהודית, ופרט במצוות התורה, „ראשון הוא לכם חדשי השנה".

ועלידי עבודתנו בכיבוש הארץ ברוחניות, וכן ב„כיבוש" הזמן, נמהר בפועל את כיבוש ארץ ישראל גם בגשמיות, בביאת משיח צדקנו, אשר

עתיד להיות „מקבץ נדחי ישראל"⁸⁰, ואז יקויים היעוד „ואשיבה שופטך (שענינם – תורה) כבראשונה"⁸¹, וישבו ישראל להיות „מחשבים וקובעים חדשים ומעבירן שנים". בארץ ישראל⁸² על-פי הראיה, על-ידי הסנהדרין⁸³ אשר מקומם ותוקפם⁸⁴ הוא – בלשכת הגזית שעליד המזבח⁸⁵ שבבית המקדש בארץ ישראל, במהרה בימינו ממש.

(משיחות ש"פ תוריע תשי"ז,

שבת בראשית (התעודות ב) תשד"ח)

(80) רמב"ם הל' מלכים רפ"א ובסוף הפרק שם.

(81) ישעי' א, כו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 105 הערה 74.

(82) רמב"ם הל' קדה"ח פ"א ה"ח. וראה שם רפ"ה וסוף פ"ה. ובארוכה בסה"מ"צ שם. ועפ"י מובן הקשר גם לפשוטו דפרש"י ב"מה טעם פתח בבראשית" בנוגע לארץ ישראל, כי גם מצות קדה"ח, „שאינ עושין אותו אלא סנהדרין שבא"י" (שם רפ"ה) וגם „חשבון שלנו" הוא רק „לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל" (שם ספ"ה) מורה שיהי' תמיד בני ארץ ישראל „ולא ימחה אותה" האומה מכל וכל – ראה סה"מ"צ שם. שו"ת חת"ס יו"ד סרל"ד. וראה צפ"נ לרמב"ם ספ"ה שם.

(83) ראה רמב"ם שם פ"ה ה"א ד„קביעות ר"ח ע"פ הראי' ועיבור השנה מפני הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל או בית דין הסמוכין בארץ ישראל שנתנה להם הסנהדרין רשות". ועד"ז בסה"מ"צ שם. (אבל ראה ה"ח שם. וראה בארוכה השגות הרמב"ן לסה"מ"צ שם. ושקוט"ס ב"מ ב"שוב דעת הרמב"ם. ואכ"מ).

(84) ע"ז ח, ס"ב. וש"נ. רמב"ם הל' סנהדרין פ"ד ה"א י"ג. ולדעת הרמב"ן (שבהערה הקודמת) „בטלו כל הדינים התלוין בב"ד הגדול".

(85) ירושלמי מכות פ"ב ה"ו. מכילתא ס"פ יתרו (ר"פ משפטים). משפטים כא, יד. פרש"י ר"פ משפטים. וראה תו"ש שם וש"נ.

(* בהוצאת קאפח: ולא ירש את שארית האומה לגמרי.

(77) ראה לקו"ש ח"י ע' 2 ואילך. ח"כ ע' 2 ואילך. וש"נ.

(78) בראשית א, כח.

(79) סוכה כט, א. ב"ר פ"ג, ג.